

קופסא שחורה

רעי : אני מודה לכם שבאתם היום. הייתי רוצה להקריא לכם שני קטעים שכתבתי, שתי אסוציאציות שמלוות אותי כבר תקופה. אשמח לתגובתכם.

1. צללים מכסים את הנוף למרות ששמש הקיץ מתיכה את חומה הלוהט על פני האספלט השחור. שום דבר לא יכול להתקרר בחום הנורא, גם לא גופת המחבלת, השרועה על הרצפה נערה שעדיין אוחזת סכין מטבח חלוד בידה, מדממת בשחור, גם לא קבוצת האנשים צמאת הדם השחור המקיפה אותה.
2. עלטה יורדת על השדרה הירוקה. גם היום השמש חמה, צהובה ומאירה את היקום באורה השחור. גופות מרוטשות של ילדים שזה עתה סיימו את יום לימודיהם לכודות בין פיגומי המתכת השחורה של האוטובוס. הוא שם וגם היא, שחורים וריקים, מעלים עשן. בבוקר עוד נגעו באור, עכשיו נותרה קופסא שחורה בלתי נגישה ואני מחוץ לה, מתרחק במהירות שחורה מהעולם וכל מה שחי בו. עוד אירוע קרע את השגרה ועוד אירוע נסגר בעומק הקופסא השחורה.

פוקו : אתה מתאר חוויה קשה, ידידי, אבל אני מוכרח לומר שקופסא שחורה זו פיקציה.

רעי : הקופסא הזו חיה ובוטטת בתוכי.

פוקו : ועדיין היא פיקציה. אם היא בתוכך אז היא מתחככת במישורי העצמי הנזיל שלך, ואם הייתה סגורה באמתלא היית יכול לחיות במסגרת התרבות. היכן היו ההיסטוריות שלך נבנות? היכן היו ההבניות שלך נרקמות? קופסא שחורה זו פיקציה הומניסטית. הצללים שבאים מבחוץ צובעים את העצמי שלך בגוונים של שחור, מספרים את סיפור העצמי כנשף מסיכות שיש לאפיין ולהבינן כאידאולוגיות של נורמטיביות השלטת אד הוק בתרבות בתקופה מוגדרת. אלו מסכות המתרוצצות בנו כריקוד אחד ארוך ובלתי פוסק. היכולת להשתחרר ממסכות הנורמליות של אידאולוגיה שלטת של שיחי ידע וכוח המכריעים את האדם ובחירותיו, מצויה ביכולת של היחיד לשחק משחק פתוח בתוך המחולות הללו. אתה כהומניסט המאמין בעצמי אוטונומי מכנה את נשף המסיכות – קופסא שחורה. אבל יש רק מסיכות, צללים שחורים שמחוללים בתוכך ריקוד אכזרי וכואב.

רעי בנימה של התנצלות : לא כל כך הבנתי אותך.

פוקו : כל פיגוע שמתרחש במרחב חייך מקבל מיד קואורדינטות של שיח התרבות והנורמות השולטות בו בתקופה מסוימת. המפגע שדקר אזרח או חייל מתמקם אצלך כטרוריסט, איש אכזר, מפלצתי. החדירה לעומק הגוף עם הסכין נתפסת כאיום, על שלמות הגוף, הנפש על מרקם החיים - שמגיעה ממקום היולי, התפרצות שאין עליה שליטה כי מדובר במפלצת, כמעט בממדים מיתולוגיים, שאלו הם

נתונה הבסיסיים. זו מפלצת נחותה, אולי בכוחות האינטלקט שלה, בכוחות הנפש שמפלצת יכולה לגייס. את נקודת ההתמקמות הזו במרחב, קרי תפיסת התוקף כטרוריסט, כמפלצת החלשה בנפשה ובכוחותיה האינטלקטואליים - חוצים סיפורי אימה מאוסף ההיסטוריות שעליהן גדלת ובהן נוצקת. סיפורים שכותרתם: גלות, פרעות, פוגרומים, ובראש כל סיפורי האימה בחייו של כל יהודי חוצה הסיפור הראשי את נקודת ההתמקמות שלך – השואה. אם היית מתמקם בנקודה אחרת במרחב למשל מסתכל על המפגע הטרוריסט כעל לוחם חופש, איש גרילה עירונית, סטודנט תוסס, צעיר המיואש עד עמקי הווייתו, אסיר בארצו, תוצר של דיכוי קולוניאליסטי ארוך ומתמשך שלא רק דוקר בבשר אלא גם נדקר בבשרו – היה ריקוד המסיכות של העצמי שלך אחר.

רעי: אם הייתי מצליח לראותם ככה המציאות שלי הייתה מתחדדת ולא מתפרקת.

פוקו: לדעתי רעי, בגלל שאתה רואה את הטרוריסטים גם כלוחמי חופש, המציאות שלך מתפוררת ולא מתחדדת. השחור בו בחרת, הוא המקום הכמעט אולטימטיבי של החירות לבחור בין מסיכות ולרקוד את ריקוד העצמי. השחור תובע מהמתבונן בעבודותיך לבחור את התמקמותו בשיח התרבות, במרחב היחסים התרבותי שהפעולה האלימה מייצרת. ואתה מקשה על כולנו את ההתמקמות הזו. תובע התעמקות, ניחוש, פיענוח. תובע מאיתנו להיות בספק. מונע מאיתנו להגיע למקום שאליו כל הומניסט ומודרניסט שואף – צלילות, ולא מאפשר לנו, כי משהו מתפרק במציאות ולא מאפשר לה להיות צלולה ובהירה.

לאקאן, פונה לפוקו: רכבת פעם על סוס מישל?

פוקו: פה ושם, למה?

אני חושב שרכיבה קבועה על סוס במרחבים הפתוחים לגדות הסן בואכה לה-האבר הייתה מרגיעה את השרשראות המטפוריות ואת המטונימיות הסוערות הבלתי נדלות שלך, דבר שהיה מועיל לרצינות שבה אפשר להקשיב לדבריך.

פוקו בחיוך שאין בו עליצות: כמובן! הדובר של פרויד שסוטה מכל מה שפרויד התכוון ואמר, אך עדיין דבק בכך שהוא הוא הפרשן המדויק של פרויד. בשונה ממך אשמח לשמוע את פרשנותך, החיונית ללא ספק, למעלליו של הנער שיצר לנו קופסא בשחור.

לאקאן בהתרגשות: לא קופסא בשחור, אלא קופסא שחורה. יש קופסא שחורה. ואין בה דבר מלבד שחור, מה שאינו גלוי, אך הכרחי ומפעיל את קיומו של רעי.

יש קופסא שחורה רעי ובתוכה אתה שועט לעבר האמיתי - The Real. אתה שועט אל המקום בו אין אבדן, אין שבר ואין שיסוע. הציורים שלך הם מסע פואטי, ניתן לומר, בחתירה אל השלם, אל המלאות השלמה, הבטוחה, המגינה, החמה. כל ציור ודימוי שהעלית כאן על הקירות מסמן את השעטה אל האמיתי שיארגן את תחושת השלם שבך בשעה בה אתה מרגיש מתפורר (חלקית) בתוך

כאב ואבדן. השחור נראה לי בחירה מופלאה. הוא ניסיון הרואי ללכוד את החלקים המרובים לקוהרנטיות בלתי אפשרית. צבע שהוא צעיף שיש בו גבריות מוגברת, עוטף אותך כתחבושות המקבעות את העצמי שלך אוספות את חלקיו שהתפזרו על רצפות אוטובוסים מתפוצצים, על גופים שנחתכו בסכין החותכת בבשר החי, לינצ'ים שמסמנים תוקפנות היולית, ראשוניות שאינה מכירה בתרבות. השחור רעי לוקח אותך אל מעבר לשפה, לכאורה אל מקום מבטחים.

רעי: זה בדיוק הפלא של הציור. הוא לוקח אותי, אותנו, אל מעבר לשפה ויכול לייצג או לשחזר בדרכו נטולת המילים רגעים שהיו.

לאקאן: הלוואי וזה היה כל כך פשוט, ידידי הצייר. המסע אל מעבר לשפה אינו אפשרי מרגע שעמדת על קיומך האינדיבידואלי, על קיומו של אחר בעולם. המסע אל האמיתי, לעבר ההתמזגות עם השלם המרגיע הוא מקום של אין תרבות. מקום של אי שפיות.

פוקו: הבעיה עם הפרשנות של מר לאקאן, רעי, מצויה בצורך הבוהר של הפסיכואנליטיקאים לספק פתרונות ותכליות. הרי מטרתם הסופית היא לרפא, שזו מילה נרדפת לפעולה של נרמול תרבותי. מה ציוריו של רעי תובעים ממך כצופה מסייה ז'ק? מה אנחנו באמת מקבלים מהמסע הפואטי כדבריד, אל עומק הציורים המוצגים כאן? שום דבר אנחנו לא מקבלים מהמסע הפואטי שאתה גורס, כי הציור היום כבר לא מייצג דבר. אין לו עומק, לא דמיוני ולא ייצוגי. תפקידו של הציור העכשווי לגלות את הבלתי ניתן להיאמר, הבלתי ניתן להיראות, הבלתי ניתן להיחשף. הבד הדו ממדי מכיל את מה שנראה אבל תובע מאיתנו לחשוף גם את מה שאינו נראה, מה שעטה מסיכה ונבלע. אני מביט בציור השחור הגדול ומרגיש שאני נדחף בפועל אל פני השטח שלו. אל שאר הגופים הדוחפים והנדחפים לעבר מה שאינו ניתן להיחשף. אתה דוחף את הצופה למרחב עלום ותובע ממנו לחשוף את מה שבדרך כלל הוא מעוניין לדחוק ולהעלים מתחת לערמות של פרשנות. אתה משתמש בשחור כדי לחלץ את הנאלם ועל זה תמיהתי כמו גם הערכת.

לאקאן: מישל יקירי, ההיצמדות שלך לתזות הגדולות שפתחת היא ניסיון פרשני מרשים, אך רעי מנסה לייצר שפה שתחזיר אותו בחזרה מהאמיתי אל התרבות. אל הסימבולי שבעזרתו הוא יוכל לשוב ולדבר איתנו.

פוקו: רק כדי לחזור למשטרי השיח הנורמטיביים, שאתם הפסיכואנליטיקאים כל כך אוהבים, משטרים שמנרמלים כל שיח ופעולה במרחב התרבות וחונקים אפשרות לשינוי משמעותי. רעי מנסה לברוח מהשיח הנורמטיבי. הוא מתעתע בכולנו כדי שיוכל לנהל את מאבק הזהות שלו בלא שפסיכואנליטיקאים כמוך יכפו עליו שיח של וידוי ומחילה באמצעות קבלת עול הנורמלי והנורמטיבי ויקבעו לו עמדה ברורה מראש מיהו טרוריסט ומיהו לוחם חופש.

לאקאן: הכל אצלך, מישל, זה שיח ועצים.

פוקו : נראה שבתוך שרשראות המסמנים שצעות מהלא מודע שלך אני רוכב על סוסים בינות לעצים ושיחים על גדות הסן המתפתל לעבר לה-האבר. מאד פאלי אני מוכרח לציין. מעניין איזו פרשנות היה נותן פרויד לדימוי שלי, שאתה מצייר.

לאקאן : במקום להתקוטט מון-שרי בוא נשאל את פי הנער למה הוא מצייר בשחור.

רעי : אני מצייר בשחור, כי אני רוצה לראות.רק השחור מאפשר לי לראות.

פוקו ולאקאן כאחד : בבקשה, הנה לך המבוקש.

רעי : אחד אחד בבקשה. מהו המבוקש?

לאקאן : אתה לא רוצה לראות את האחר האלים, זה שקורע ממך את השקט והשלווה של חייך. אתה מרחף על השחור כמו אלאדין שנוסק על שטיחו המעופף, לעבר האמיתי. אבל בבריאותך הנפשית אתה משאיר לנו, ובעיקר לך, סימנים של שפה, של תרבות ובדרך זו מכיל את הכאב העמוק של האבדן ומגלה את עצמך כל פעם מחדש. באמצעות השחור אתה מחלץ את הסימבולי מהאמיתי ומצליח לראות ועוזר לנו לראות את מה שיכול היה להיעלם לולא היה בשחור.

רעי : פוקו?

פוקו : אין כאן ענין של בריאות וחולי נורמטיביות או נורמליות. זו המתודה ההיררכית שמדברת מגרונו של ידידי המכובד. השחור שואב אותנו למקום ללא מרחב, מקום בו מערכות יחסים נעשות מטשטשות, מתקצרות. באלימות הטהורה קורבן מתחבר למקרבן והמקרבן לקורבן ברגע של קריעת המרחב וקריסתו. השחור מאט את אפקט המרחב הקורס. השחור, עורך רקונסטרוקציה של שיח האימה במרחב היחסים שלך עם העולם, עם התרבות. ואוסיף ואומר שאתה מצליח לתעתע בכולם.

אלי ברודרמן

רעי רביב